

<https://doi.org/10.31891/2307-5740-2025-348-6-25>

УДК 336.77:631:657

ГАВРИЛЕНКО Валентина

Черкаський державний технологічний університет

<https://orcid.org/0000-0003-4463-1296>

e-mail: vali4ka14@ukr.net

ЧИЖ Віра

Черкаський державний технологічний університет

<https://orcid.org/0000-0002-6750-1120>

e-mail: chizhvera1954@gmail.com

ТКАЧЕНКО Алла

Черкаський державний технологічний університет

<https://orcid.org/0000-0002-8937-111X>

e-mail: alla525@ukr.net

ГОРБЕНКО Маргарита

Черкаський державний технологічний університет

<https://orcid.org/0009-0004-5255-9428>

e-mail: gorbenkomargarita946@gmail.com

МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ В СИСТЕМІ ОБЛІКУ І КОНТРОЛЮ БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ АГРАРНОГО СЕКТОРУ

У статті досліджено теоретичні і прикладні аспекти бухгалтерського обліку та контролю банківських операцій, пов'язаних із фінансуванням аграрного сектору України. Встановлено значення банківського кредитування для підтримки діяльності сільськогосподарських підприємств, особливо в умовах воєнних ризиків та післявоєнного відновлення економіки. Проаналізовано нормативно-правові вимоги та стандарти обліку банківських кредитів: висвітлено особливості відображення позик в обліку аграрних підприємств згідно з національними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку та міжнародними стандартами фінансової звітності. Розглянуто механізми контролю кредитних операцій – як з боку банків (моніторинг цільового використання позик, оцінка кредитоспроможності позичальників, управління кредитним ризиком), так і з боку позичальників (внутрішній фінансовий контроль, планування і своєчасне обслуговування боргу). Окреслено основні проблеми кредитного забезпечення аграрного бізнесу (висока вартість кредитів, недостатнє заставне забезпечення, підвищені ризики неповернення тощо) та роль державної підтримки у їх вирішенні.

Ключові слова: банківське кредитування, аграрний сектор, сільськогосподарські підприємства, бухгалтерський облік, облікова політика, контроль кредитних операцій, кредитний ризик, державні гарантії, фінансово-кредитна підтримка.

**HAVRYLENKO Valentina, CHIZH Vera,
TKACHENKO Alla, HORBENKO Marharyta**
Cherkasy State Technological University

INTERNATIONAL FINANCIAL REPORTING STANDARDS IN THE SYSTEM OF ACCOUNTING AND CONTROL OF BANK LENDING TO THE AGRICULTURAL SECTOR

The article explores the theoretical and applied aspects of accounting and control of banking operations related to the financing of Ukraine's agricultural sector. It establishes the importance of bank lending in supporting the activities of agricultural enterprises, particularly under conditions of wartime risks and post-war economic recovery. The study analyzes regulatory requirements and accounting standards for bank loans, highlighting the specifics of loan recognition in the accounting systems of agricultural enterprises in accordance with national accounting standards and International Financial Reporting Standards (IFRS). Mechanisms for credit operations control are examined—both from the side of banks (monitoring the targeted use of loans, assessing borrowers' creditworthiness, managing credit risk) and borrowers (internal financial control, debt servicing planning, and timely repayment). The main challenges in credit support for the agricultural business are outlined: high cost of credit, insufficient collateral, elevated default risks, and limited access to banking finance for small and medium-sized enterprises. Particular attention is paid to analyzing public policy in the sphere of financial and credit support of agribusinesses, especially the role of state programs, guarantee mechanisms, and agricultural insurance. Based on a synthesis of scholarly publications and statistical data, the article provides recommendations for improving accounting and control of banking operations related to agrarian credit. These include implementing international standards, increasing financial reporting transparency, strengthening internal financial control, developing risk management tools, and enhancing coordination between banks, agricultural enterprises, and the state. These measures will contribute to reducing risks, improving access to finance for agribusinesses, and strengthening the financial resilience of the agricultural sector amid wartime challenges and economic instability.

Keywords: bank lending, agricultural sector, agricultural enterprises, accounting, accounting policy, credit operations control, credit risk, state guarantees, financial and credit support.

Стаття надійшла до редакції / Received 26.10.2025

Прийнята до друку / Accepted 30.11.2025

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Фінансова стійкість та розвиток аграрного сектору є критично важливими завданнями для економіки України, особливо в умовах воєнного стану, післявоєнного відновлення та глобальної нестабільності. Одним із ключових джерел забезпечення фінансових ресурсів для сільськогосподарських підприємств залишається банківське кредитування. Водночас процес залучення кредитів ускладнюється низкою факторів: високим рівнем ризику, зниженим рівнем ліквідності позичальників, недосконалістю заставного забезпечення, обмеженим доступом малих і середніх підприємств до банківських послуг. Ці обставини актуалізують необхідність комплексного підходу до організації бухгалтерського обліку та контролю кредитних операцій аграрного бізнесу. Проблема полягає у відсутності достатньої прозорості обліку банківських позик, неефективному внутрішньому контролі за їх використанням, а також слабкій взаємодії між аграрними підприємствами, банківськими установами та державними органами. Це ускладнює оцінку кредитоспроможності позичальників, формування надійних механізмів управління кредитним ризиком і реалізацію дієвих програм державної фінансової підтримки.

Наукове значення проблеми полягає у необхідності розробки теоретично обґрунтованих та практично придатних підходів до вдосконалення облікової політики аграрних підприємств у частині відображення банківських кредитів, адаптації міжнародних стандартів фінансової звітності, формалізації системи оцінки та управління кредитними ризиками.

Практичне значення проблеми полягає у підвищенні ефективності використання кредитних ресурсів, забезпеченні фінансової стабільності агросектору, покращенні звітності для банків і регуляторів, що в кінцевому підсумку сприяє розширенню доступу до фінансування, особливо в умовах обмежених можливостей економіки воєнного часу.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Актуальність теми підтверджується численними науковими дослідженнями, зокрема працями таких вчених, як М.Я. Дем'яненко, П.Т. Саблук [1, 2], Г.В. Корнійчук [3], Ю.О. Лупенко, С.В. Андрос [4, 5], О.В. Попело [6,7], І.О. Томашук, І.В. Томашук [8, 9], О.В. Горох, [10], А.М. Білоченко [11], Ю.І. Остапенко [12], С.М. Халатур [13], та інших. Зокрема, Ю.О. Лупенко і С.В. Андрос [5], акцентують увагу на інституційних бар'єрах банківського кредитування агросектору та пропонують адаптацію міжнародного досвіду до українських реалій. М.Я. Дем'яненко [1, 2], досліджував ефективність державного регулювання аграрного ринку та обґрунтував необхідність підтримки малих фермерських господарств у кредитуванні. П.Т. Саблук і Г.В. Корнійчук [3], аналізували еволюцію аграрної політики держави та її вплив на фінансову стійкість сільгосппідприємств. О.В. Попело [6, 7], О.В. Горох [10], і А.М. Білоченко [11], у своїх працях розглядали сучасні тенденції обліку кредитних ресурсів та фінансової звітності в аграрній сфері. І.В. Томашук і І.О. Томашук [9], узагальнили практичні підходи до оцінювання кредитоспроможності аграріїв та запропонували методики підвищення ефективності контролю за використанням позик. Ю.І. Остапенко [12], акцентував увагу на ризиках кредитного фінансування в умовах війни та механізмах їх мінімізації. Вони розглядали питання ефективності банківського кредитування в аграрному секторі, облікові аспекти кредитних операцій, кредитоспроможність аграрних підприємств, механізми державної підтримки та ризик-менеджменту в агропромисловому комплексі України. Але і на сьогодні дані проблеми залишаються не вирішеними, що зумовлює необхідність подальших досліджень у цьому напрямі.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Метою даного дослідження є аналіз існуючих підходів до бухгалтерського обліку банківських кредитів в аграрному секторі та системи контролю кредитних операцій, виявлення проблемних питань у цій сфері, всебічне обґрунтування теоретичних засад і розробка практичних рекомендацій щодо вдосконалення бухгалтерського обліку та контролю банківських операцій, пов'язаних із фінансуванням аграрного сектору України. Особливу увагу приділено аналізу нормативно-правової бази, стандартів обліку кредитів, виявленню основних проблем кредитного забезпечення сільськогосподарських підприємств та оцінці ефективності механізмів фінансового і ризик-менеджменту. Результати дослідження мають сприяти підвищенню прозорості облікової інформації, покращенню взаємодії між банками та агропідприємствами, а також забезпеченню стійкого доступу до фінансових ресурсів в умовах сучасних викликів.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Аграрний сектор України відіграє ключову роль у забезпеченні продовольчої безпеки та вагомо впливає на економічний розвиток держави. Підприємства сільського господарства потребують значних фінансових ресурсів для здійснення виробничого циклу, придбання матеріально-технічних засобів, впровадження інновацій та відтворення основних фондів. В сучасних умовах військової агресії та економічної невизначеності потреба аграріїв у доступному кредитному фінансуванні стала ще гострішою. Воєнні дії спричинили зростання витрат, руйнування інфраструктури та підвищені ризики для сільгоспвиробників, що ускладнило процес отримання позик і зумовило необхідність удосконалення механізмів кредитної підтримки

галузі. З іншого боку, самі комерційні банки в умовах високих ризиків істотно обмежили кредитування економіки, що особливо болісно позначилося на аграрному секторі.

Банківські кредити традиційно є одним із найважливіших джерел фінансування для агропідприємств. Завдяки позиковим коштам сільгоспвиробники можуть подолати сезонні розриви між витратами та доходами, забезпечити безперервність виробництва, придбати насіння, добрива, паливо, оновити техніку тощо. Водночас аграрний бізнес характеризується підвищеним кредитним ризиком через залежність від природно-кліматичних умов, коливань цін на агропродукцію, а також інституційних факторів (зміни державної політики, відсутність ліквідної застави землі в минулому тощо). Унаслідок цього банки часто застосовують консервативні підходи до кредитування сільського господарства: висувають жорсткі вимоги до забезпечення, встановлюють вищі відсоткові ставки та надають перевагу короткостроковим позикам. Така ситуація обмежує доступ дрібних і середніх фермерських господарств до фінансових ресурсів і стримує розвиток галузі.

Актуальність теми даного дослідження зумовлена необхідністю забезпечити баланс між потребою аграрного сектору в кредитних ресурсах і вимогами банків щодо мінімізації ризиків. Вирішення цього завдання можливе шляхом удосконалення обліку кредитних операцій (що гарантуватиме прозорість інформації про боргові зобов'язання агропідприємств) та посилення контролю за використанням залучених коштів (що підвищить ефективність і цільове спрямування кредитів).

Банківське кредитування аграрних підприємств є складовою фінансового забезпечення розвитку сільського господарства. Кредит як економічна категорія являє собою надання банком фінансових ресурсів у тимчасове користування позичальнику на умовах строковості, повертання, цільового використання, забезпеченості та платності. Дотримання цих класичних принципів кредитування особливо важливе в аграрному бізнесі. Зокрема, принцип строковості означає своєчасне погашення позики згідно з обумовленим графіком, що формує позитивну кредитну історію позичальника та підвищує його шанси на отримання фінансування в майбутньому. Принцип забезпеченості в сільському господарстві реалізується через надання застави у вигляді майна, техніки, врожаю або земельних ділянок, причому правові аспекти застави регулюються спеціальним законодавством (наприклад, Законом України «Про заставу» [14]).

Також критичне значення в аграрному секторі має цільове використання кредитних коштів: позики повинні спрямовуватися саме на виробничі потреби (закупівлю матеріалів, паливно-мастильних ресурсів, фінансування польових робіт тощо), адже від цього залежить окупність проектів і здатність повернути борг. Дотримання позичальниками умов цільового використання та платіжної дисципліни знижує кредитні ризики і сприяє фінансовій стійкості аграрних підприємств. Потреба аграрного сектору в банківських кредитах об'єктивно зумовлена особливостями галузі. Сільське господарство має виражений сезонний характер. Так протягом року підприємства несуть значні витрати на посівну кампанію, догляд за посівами, вирощування поголів'я, тоді як дохід (виручка від реалізації продукції) надходить переважно після збору врожаю або продажу готової продукції тваринництва [8, 9]. Виникають розриви ліквідності, які покриваються за рахунок короткострокових кредитів на поповнення оборотного капіталу. Крім того, розвиток агропідприємств потребує інвестицій у оновлення техніки, будівництво або модернізацію виробничої інфраструктури, освоєння нових земель – ці довгострокові проекти фінансуються інвестиційними кредитами на кілька років. Таким чином, банківські позики є важливим інструментом забезпечення безперервності виробництва та розширення діяльності сільгоспвиробників. Особливого значення кредитна підтримка набуває у період післявоєнного відновлення економіки, коли аграрний сектор потребує ресурсів для відбудови втрачених потужностей і запуску нових проектів. Водночас аналіз сучасного стану фінансово-кредитного забезпечення аграрних підприємств вказує на низку негативних чинників, що стримують обсяги кредитування. За результатами досліджень, основними проблемами є:

Висока вартість кредитів. Відсоткові ставки за позиками для сільгоспвиробників залишаються високими, особливо в умовах підвищеної облікової ставки НБУ та інфляційних ризиків. Дорогі кредити зменшують економічний ефект від залучення позикових коштів і відлякують багатьох потенційних позичальників.

Недостатність заставного забезпечення. Багато дрібних і середніх фермерських господарств не мають ліквідної застави, достатньої для отримання значного банківського кредиту. Ринок сільгоспземель лише почав формуватися, і не всі банки готові приймати землю або майбутній врожай як повноцінну заставу. В результаті кредитоспроможні підприємства інколи не можуть отримати позику через відсутність забезпечення.

Значні ризики неповернення боргів. Аграрний бізнес схильний до ризиків неврожаю, захворювань тварин, коливань цін, а нині і воєнних втрат. Це підвищує ймовірність дефолтів за кредитами, що змушує банки встановлювати жорсткіші умови або відмовляти в позиках позичальникам з високим ризиковим профілем [8, 15].

Перелічені проблеми підтверджуються статистичними даними банківського сектору. Зокрема, структура кредитного портфеля показує концентрацію кредитування агробізнесу у кількох найбільших банках. Приватні та державні банки з високою капіталізацією активніше кредитують аграріїв, тоді як малі банки менш залучені через обмежені ресурси та небажання брати на себе сільськогосподарські ризики. Так, протягом 2021–2023 рр. провідним кредитором аграрного сектору залишався АТ «Райффайзен Банк»,

сукупний обсяг виданих ним позик агропідприємствам перевищував 20 млрд грн щороку (у 2021 р. – близько 29,5 млрд грн). Серед державних банків значні обсяги кредитів на розвиток сільського господарства надавали АТ «Ощадбанк» та АТ КБ «ПриватБанк» (наприклад, за 2023 р. аграрії отримали ~12,0 млрд грн через Ощадбанк та ~11,4 млрд грн через ПриватБанк). Незважаючи на участь цих лідерів, загальний рівень банківської активності в агрокредитуванні лишався недостатнім, особливо у воєнний період. У 2022 р. багато банків майже повністю припинили видачу нових кредитів, а поновлення кредитування відбулося переважно за рахунок державних програм підтримки (зокрема, програми пільгового кредитування «Доступні кредити 5–7–9%») [15, 16].

Державна підтримка відіграє дедалі більшу роль у фінансуванні аграрного сектору в сучасних умовах. Уряд України реалізує програми, спрямовані на здешевлення кредитів та зменшення ризиків для банків при кредитуванні сільського господарства. Одним із ключових інструментів є Фонд часткового гарантування кредитів у сільському господарстві, створений у 2021 році. Цей Фонд бере на себе частину ризиків неповернення позик малими та середніми виробниками, забезпечуючи гарантії за кредитами аграріїв перед банками. Завдяки цьому банки охочіше кредитують фермерів без достатньої застави, адже часткове покриття можливих збитків гарантується державою. Іншим напрямом є компенсація відсоткових ставок: програма «Доступні кредити 5–7–9%» дозволяє агропідприємствам отримувати фінансування під пільгові відсотки (5–7–9% річних) за рахунок компенсації різниці ставками з державного бюджету. У 2023–2024 роках в умовах війни саме ця програма стала основним джерелом нового кредитування в агросекторі – тисячі господарств отримали позики для підтримки діяльності, а держава відшкодовує банкам частину відсотків. Таким чином, інтеграція державних інструментів (гарантій, компенсацій) з ринковими механізмами банківського фінансування є необхідною умовою підтримки аграрної галузі в кризовий період [12, 16, 17, 18].

Важливо зазначити, що ефективність кредитної підтримки залежить не лише від наявності фінансових ресурсів, а й від належної організації обліку та контролю цих операцій. Прозорий і правильний бухгалтерський облік позик, регулярний аналіз фінансового стану позичальників, моніторинг використання коштів – усе це є передумовами своєчасного виявлення проблем та прийняття обґрунтованих управлінських рішень як на рівні окремого підприємства, так і на рівні державної політики. Наступним етапом розглянемо детальніше облікові аспекти кредитних операцій агропідприємств та механізми контролю за їх виконанням.

Облік кредитів у банківських установах є одним із ключових елементів системи бухгалтерського та управлінського обліку, оскільки кредитні операції формують основну частину активів банку, визначають його дохідність, рівень ризику та фінансову стійкість. В Україні облік кредитів в банках регулюється Законом України «Про банки і банківську діяльність» [19], який визначає правові засади здійснення кредитних операцій, їх класифікацію та вимоги до управління ризиками. Договірні відносини між банком і позичальником, зокрема кредитні договори, регулює Цивільний кодекс України.

Облік залучених кредитів у сільськогосподарських підприємствах регулюється як національними, так і міжнародними стандартами. В Україні базовим нормативом є Закон «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [20], який зобов'язує всі підприємства вести облік за національними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку (НП(С)БО). Водночас великі компанії та фінансові установи, а також підприємства, які належать до категорій, визначених законодавством, а також банки повинні складати звітність за міжнародними стандартами фінансової звітності (МСФЗ). Отже, аграрні підприємства можуть застосовувати на практиці як НП(С)БО, так і МСФЗ – залежно від свого статусу (малі/середні чи великі), вимог власників і кредиторів, тощо. Це зумовлює певні відмінності у підходах до відображення кредитних операцій, оскільки національні стандарти і МСФЗ мають різні вимоги щодо оцінки та розкриття позик. Для забезпечення достовірності фінансової звітності та довіри з боку банків важливо дотримуватися принципу пріоритету сутності над формою, притаманного МСФЗ, та враховувати всі зобов'язання і витрати, пов'язані з кредитами.

До національних стандартів, які безпосередньо стосуються обліку позик, належать: НП(С)БО 11 “Зобов'язання” – визначає порядок оцінки зобов'язань і розкриття інформації про них у фінансовій звітності [21]; НП(С)БО 31 “Фінансові витрати” – регулює облік витрат на відсотки за позиками (процентних витрат) [22]. Вимоги цих стандартів є обов'язковими для всіх підприємств, що ведуть облік за національними правилами. З іншого боку, застосування МСФЗ 9 “Фінансові інструменти” [23]. та МСБО 23 “Витрати на позики” [24] є актуальним для компаній, які звітують за міжнародними стандартами (наприклад, великі агрохолдинги). Вітчизняні правила багато в чому узгоджуються з принципами МСФЗ, але є певні різниці в деталях обліку.

Нижче в таблиці 1 узагальнено ключові відмінності обліку банківських кредитів за національними стандартами та за МСФЗ, що мають значення для аграрних підприємств та банківських установ.

Як видно з таблиці 1, міжнародні стандарти роблять акцент на справедливій оцінці зобов'язань та поступовому визнанні витрат за допомогою методу ефективної ставки, тоді як національні стандарти дозволяють дещо простішу модель обліку (особливо для невеликих підприємств). Проте поступова імплементація МСФЗ в Україні спонукає навіть середні агрофірми переходити до більш складних, але інформативних методик обліку, аби підвищити прозорість фінансової звітності. Правильне визнання, оцінка і відображення всіх кредитних операцій – від моменту отримання позики до її повного погашення – є

передумовою достовірного відображення фінансового стану підприємства і дозволяє об'єктивно оцінювати боргове навантаження.

Таблиця 1.

Основні відмінності в обліку банківських позик за національними та міжнародними стандартами бухгалтерського обліку

Аспект обліку	Національні стандарти (НП(С)БО)	Міжнародні стандарти (МСФЗ)
Первісне визнання позики	Відображається як отримане зобов'язання за справедливою вартістю коштів, що надійшли. Для малих підприємств часто – за номінальною сумою без дисконтування. Прямі витрати на отримання кредиту можуть одразу списуватися на витрати періоду.	Оцінка позики при визнанні здійснюється за амортизованою собівартістю з використанням ефективної ставки відсотка. Усі комісії та додаткові витрати включаються до балансової вартості зобов'язання (капіталізуються) та амортизуються протягом строку дії позики. Якщо кредит надано під пільговий відсоток (нижчий за ринковий), різниця визнається як дохід від цільового фінансування (державної допомоги).
Облік відсотків (процентних витрат)	Відсотки нараховуються згідно з умовами кредитного договору і включаються до фінансових витрат того періоду, за який вони нараховані (принцип нарахування). Капіталізація процентів дозволяється лише у випадках, коли позика використовується для створення кваліфікаційного активу (довготривалого будівництва тощо), і триває до введення такого активу в експлуатацію.	Відсоткові витрати розподіляються між періодами дії позики із застосуванням методу ефективної ставки відсотка (EIR) згідно з МСФЗ 9. Це означає, що фактична сума процентних витрат дещо вирівнюється протягом строку користування кредитом, враховуючи ефект від сплачених комісій, дисконту тощо. Капіталізація процентів регламентується МСБО 23 і допускається для позик, пов'язаних із створенням кваліфікаційних активів (наприклад, будівництво зернохосвища); на період такого будівництва відсотки можуть додаватися до собівартості активу.
Розкриття інформації та застава	У Примітках до фінансової звітності за НП(С)БО підприємство має розкривати основні дані щодо отриманих кредитів: суми, строки погашення, ставки відсотків, наявність забезпечення (застави) та порушень умов договорів. Заставлені активи продовжують обліковуватися у складі балансу позичальника, при цьому окремо вказується факт їх застави (наприклад, у примітках).	МСФЗ (зокрема МСФЗ 7 “Фінансові інструменти: розкриття інформації”) вимагають детального розкриття зобов'язань за позиками та пов'язаних ризиків. У примітках необхідно наводити інформацію про забезпечення кредитів: які активи знаходяться в заставі, їх балансову вартість, а також будь-які випадки невиконання умов кредитних угод. Таке розкриття підвищує прозорість звітності і довіру кредиторів.

Джерело: складено автором на підставі [21, 22, 23, 24]

Аграрним підприємствам рекомендується у своїй обліковій політиці чітко прописати методи оцінки та обліку кредитів і пов'язаних витрат. Зокрема, слід визначити: чи капіталізуються у них витрати на отримання позики (комісії банку, нотаріальні послуги тощо) або списуються одразу; чи планує підприємство застосовувати елементи ефективної ставки для розподілу процентних витрат; як відображати отримані пільгові кредити та списання відсотків, компенсованих державою [9, 10]. Послідовність в обраному підході забезпечить зіставність показників з періоду в період, а також полегшать аудит та аналіз звітності. Важливо забезпечити прозорість обліку кредитів – тобто повноту відображення всіх умов кредитних договорів у фінансовій звітності. Для цього у Примітках необхідно наводити згадану вище інформацію про суми, строки, ставки, застави, а також про невиконання зобов'язань (якщо мали місце випадки прострочення чи порушення ковенантів). Прозора і детальна звітність підвищує довіру банків до позичальника та є одним з елементів контролю за його фінансовим станом.

Облікові дані про отримані кредити мають використовуватися для регулярного фінансового аналізу як самим підприємством, так і банком-кредитором. Кредитоспроможність позичальника – це його здатність повністю і вчасно розрахуватися за своїми борговими зобов'язаннями. Банки, ухвалюючи рішення про надання позики аграрному підприємству, ретельно аналізують його фінансову звітність та розраховують ключові показники діяльності. Серед найважливіших коефіцієнтів, на які звертають увагу кредиторів, можна виділити: коефіцієнти ліквідності (поточної, швидкої) – показують, чи вистачить оборотних коштів для погашення короткострокових боргів; показники фінансової стійкості (коефіцієнт автономії, левериджу) – відображають частку позикового капіталу в фінансуванні та ризики надмірної заборгованості; показник покриття відсотків (interest coverage ratio) – відношення прибутку до сплати відсотків (EBIT) до витрат на сплату відсотків, який має бути достатньо високим (>1.5–2), щоб позичальник міг обслуговувати борг. Також важливими є коефіцієнти рентабельності (продажів, активів, власного капіталу – ROA, ROE) та ділової активності (оборотності запасів, періоду погашення дебіторської заборгованості тощо). Низька прибутковість при високому борговому навантаженні сигналізує про потенційні проблеми з поверненням кредиту, навіть якщо ліквідність формально достатня. До кількісних показників банки додають і якісні критерії оцінки: репутація та кредитна історія підприємства, досвід менеджменту, прозорість діяльності, залежність від погодних умов і сезонності, участь у державних програмах підтримки тощо. На основі всебічного аналізу кожен банк формує внутрішній рейтинг позичальника і приймає рішення щодо можливості видачі кредиту та умов (величини, ставки, забезпечення).

Самі аграрні підприємства теж повинні приділяти значну увагу моніторингу власного фінансового стану. Ведення належного бухгалтерського обліку дозволяє керівництву оперативно отримувати дані для аналізу і прийняття рішень. Рекомендується щоквартально оцінювати показники боргового навантаження,

ліквідності, покриття відсотків тощо. Наприклад, коефіцієнт покриття боргу (відношення грошового потоку від операційної діяльності до сукупних виплат за боргом у найближчий період) має бути не нижчим за 1, бажано 1.2–1.5. Якщо аналіз виявляє погіршення фінансових показників (зростання частки позик понад 60% балансу, зниження коефіцієнтів ліквідності нижче нормативних, від’ємну рентабельність тощо), слід вживати заходів: обмежувати нові запозичення, шукати шляхи рефінансування або докапіталізації, скорочувати витрати. Таким чином, бухгалтерський облік у поєднанні з фінансовим аналізом є інструментом попередження кризових ситуацій та забезпечення контролю за борговою стійкістю підприємства.

Процес банківського кредитування аграрних підприємств включає кілька етапів, на кожному з яких здійснюються контрольні-аналітичні заходи з боку банку та позичальника. У загальному вигляді кредитний процес складається з таких стадій: ініціювання та подача заявки на кредит; ідентифікація та перевірка позичальника; аналіз кредитної заявки і оцінка кредитоспроможності; ухвалення рішення про надання кредиту і укладення кредитного договору; видача коштів і їх використання; супроводження позики, моніторинг виконання умов договору; обслуговування боргу (сплата відсотків) і погашення основної суми; завершення договору або його пролонгація. На стадії супроводження кредиту особливу роль відіграє контроль за виконанням кредитної угоди – банк відстежує, чи своєчасно позичальник сплачує відсотки, чи дотримується встановлених ковенантів (наприклад, підтримує необхідний рівень ліквідності або не перевищує лімітованого боргового навантаження), а за потреби нагадує про майбутні платежі або застосовує санкції при порушеннях. Завершальним етапом є аналіз ефективності кредитної операції: як для банку (чи був дохід від відсотків відповідним до ризику), так і для позичальника (чи досягнуті ті економічні результати, заради яких бралися кошти) – та ухвалення рішення про подальшу співпрацю.

Комерційні банки, працюючи з аграрними клієнтами, впроваджують внутрішні системи контролю для мінімізації кредитного ризику. По-перше, це *попереджувальний контроль* на етапі видачі позики: ретельна перевірка фінансового стану господарства, аналіз бізнес-плану використання кредиту, стрес-тестування чутливості до можливих негараздів (неврожай, падіння цін, курсові коливання). Банк може вимагати від агропідприємства більш детального фінансового планування і прогнозів грошових потоків, щоби пересвідчитися у здатності обслуговувати борг навіть за несприятливих сценаріїв. По-друге, протягом дії кредитного договору банки здійснюють *поточний моніторинг*: періодично запитують у позичальника фінансові звіти, дані про залишки товарно-матеріальних цінностей, про хід збиральної кампанії тощо, щоб контролювати стан справ. Важливою є перевірка цільового використання коштів – банк може вимагати підтверджуючі документи (рахунки, акти виконаних робіт), особливо якщо кредит був виданий на конкретну мету (наприклад, на купівлю комбайна або на посівну). У разі виявлення, що кошти використано не за призначенням, банк має право застосувати штрафні санкції або вимагати дострокового погашення. По-третє, банки контролюють стан застави: періодично перевіряють наявність і збереження майна, переданого в заставу, його страхування. За потреби кредитор може ініціювати додаткове забезпечення, якщо поточна вартість застави впала (наприклад, знецінення врожаю на складі). Слід також відмітити важливість управління кредитними ризиками. Аграрний сектор, як вже зазначалося, належить до високоризикових сфер для кредитування. Основні типи ризиків: природно-кліматичні ризики (неврожай через посуху, заморозки, повені; хвороби рослин і тварин тощо), ринкові ризики (волатильність цін на сільгосппродукцію, зміни попиту на внутрішньому та зовнішньому ринках), інституційні ризики (зміни державної аграрної політики, податкового режиму, торговельні обмеження), а також ризики безпеки (воєнні дії, мінування полів, руйнування логістики). Сукупність цих факторів утворює ризиковий профіль позичальника-аграрія, і банки змушені враховувати його при кредитуванні. Для зниження ризиків застосовується комплекс заходів (табл. 2):

Таблиця 2.

Характеристика заходів для зниження ризиків

Назва заходів	Характеристика заходів
Страхування врожаю та майна	Агрострахування є ключовим механізмом, що дозволяє захистити посіви, насадження, поголів'я від стихійних лих чи інших форс-мажорів. Якщо у позичальника оформлено поліс страхування сільськогосподарських ризиків, то у разі настання страхового випадку страхові виплати можуть бути спрямовані на погашення банківського кредиту. Банки часто вимагають від аграріїв застрахувати майбутній врожай або об'єкт інвестиції як умову видачі позики. Розвиток агрострахування, особливо з державною підтримкою страхових премій, істотно підвищує рівень захищеності кредитів.
Диверсифікація виробництва	Господарства, які поєднують кілька видів діяльності (різні культури, рослинництво і тваринництво), мають більш стабільні доходи. Втрата врожаю однієї культури може компенсуватися прибутком від іншої, менш вразливої до даного чинника. Банки це враховують при оцінці ризиків: більш диверсифіковані підприємства отримують кращі умови. Самі ж агровиробники можуть знизити свої ризики, розширюючи асортимент продукції та впроваджуючи стійкі до посухи чи хвороб сорти. Диверсифікація також стосується ринків збуту – орієнтація не лише на одну культуру або одного покупця, а пошук альтернатив.
Форвардні контракти та хеджування цін	Щоб унеможливити себе від різких падінь цін, аграрії можуть укладати форвардні контракти (попередні договори) на поставку зерна чи іншої продукції за фіксованою ціною, або використовувати біржові інструменти (ф'ючерси, опіони) для хеджування цінних ризиків. Хоч такі механізми поки не дуже розвинуті в Україні, їх застосування підвищує прогнозованість виручки і, відповідно, підвищує довіру банків.
Державні гарантії та компенсації	Як згадувалось, держава через Фонд гарантування кредитів бере на себе частку ризику неповернення, особливо по позиках малих фермерів. Також програми компенсації відсотків (наприклад, 5–7–9%) зменшують фінансове навантаження на позичальників і підвищують їх спроможність обслуговувати борг.

Джерело: складено автором самостійно

В підсумку ці інструменти знижують кредитний ризик як для банку, так і для самого підприємства, і роблять кредити доступнішими. Наукові дослідження вказують, що інтеграція банківських механізмів з державними програмами підтримки є одним з ключових чинників підвищення ефективності кредитування аграрного сектору. З боку самих аграрних підприємств теж необхідно запроваджувати системи контролю і управління залученими кредитами.

По-перше, ефективним визнано фінансове планування: складання детальних щомісячних бюджетів руху коштів, прогнозування пікових періодів витрат і надходжень, планування погашення боргу з урахуванням сезонності. Такий підхід дозволяє завчасно виявити можливі касові розриви і підготуватися до них (наприклад, домовитися про кредитні канікули або залучити короткий овердрафт на потрібний місяць).

По-друге, агропідприємства повинні здійснювати внутрішній контроль цільового використання кредитних коштів. Керівництво має відстежувати, щоб кожна гривня позики була спрямована на ту виробничу потребу, під яку отримувася кредит, та приносила віддачу. Для цього після завершення проекту або періоду використання кредиту проводиться аналіз: чи виправдалися прогнози щодо рентабельності, чи отримано очікуваний приріст виробництва. Якщо з'ясувалося, що кошти використані неефективно (наприклад, куплене обладнання простоє), це привід скоригувати фінансову стратегію і більше не брати позик на подібні цілі.

По-третє, дисципліна виконання графіка платежів – ключовий аспект контролю. Фінансова дисципліна передбачає своєчасну сплату відсотків і основного боргу згідно з договором; за простроченнями, як правило, слідують штрафи і пені, що погіршує фінансовий стан підприємства і його ділову репутацію. Тому агрокомпанії мають суворо дотримуватися графіків та у разі непередбачених труднощів завчасно комунікувати з банком про можливу реструктуризацію чи відстрочку платежів. Банки зацікавлені у збереженні клієнтів і поверненні коштів, тому часто готові піти назустріч, якщо проблему обговорити до настання дефолту.

По-четверте, важливо підтримувати якісну бухгалтерську звітність та автоматизацію обліку. Своєчасне подання повного пакету фінансових документів банку, впровадження сучасних програм обліку (ERP-систем) і оперативна підготовка управлінських звітів є запорукою довірливих відносин з кредиторами. Прозора звітність дозволяє банкам у режимі реального часу відслідковувати показники позичальника і при необхідності коригувати умови співпраці.

Таким чином, контроль кредитних операцій в аграрному секторі – це спільне завдання банків і позичальників. З одного боку, банки вибудовують систему моніторингу та страхування ризиків, з іншого – відповідальні позичальники самі зацікавлені у ефективному використанні позик і фінансовій стабільності. Поєднання зовнішнього контролю (з боку банківських менеджерів, державних аудиторів у частині цільового використання пільгових кредитів) та внутрішнього контролю (з боку фінансових служб агропідприємств) сприяє підвищенню результативності кредитування.

Банківське фінансування аграрного сектору є необхідною передумовою сталого розвитку сільського господарства, проте воно пов'язане зі значними ризиками і організаційними викликами. Проведене дослідження підтверджує, що для успішного залучення й використання кредитних ресурсів агропідприємствам потрібні *якісний бухгалтерський облік та дієвий контроль* на всіх стадіях кредитного процесу. Основні пропозиції щодо поліпшення стану банківського кредитування підприємств аграрного сектору наведені в таблиці 3.

Таблиця 3.

Пропозиції щодо поліпшення стану банківського кредитування підприємств аграрного сектору

Прозорий облік кредитів	Аграрні підприємства повинні забезпечувати правильне відображення банківських позик у фінансовій звітності відповідно до вимог національних та міжнародних стандартів. Позики слід визнавати фінансовими зобов'язаннями, нарахування відсотків здійснювати за принципом нарахування, а для компаній, що звітують за МСФЗ – за методом ефективної ставки відсотка. Важливо розкривати у звітності всю інформацію про отримані кредити і застави – це підвищує довіру банків та інвесторів. Дотримання облікових стандартів і законодавства (в тому числі податкового) є обов'язковою умовою успішного кредитного менеджменту.
Систематичний фінансовий аналіз	Підприємствам необхідно проводити регулярний моніторинг своєї кредитоспроможності на основі фінансових коефіцієнтів ліквідності, автономії, боргового навантаження, рентабельності тощо. Це дозволить виявляти проблемні тенденції (наприклад, надмірне зростання боргу чи падіння рентабельності) на ранніх стадіях і вживати заходів для їх виправлення (обмеження запозичень, оптимізація витрат тощо). Для банків такий аналіз теж є частиною контролю: рейтинги позичальників мають переглядатися не рідше ніж раз на рік, щоб оперативно реагувати на зміни їхнього фінансового стану.
Удосконалення управління ризиками	Зниження ризиків кредитування аграрного бізнесу можливе завдяки комплексу дій: розвиток агрострахування (страхування врожаю і майна) з державною підтримкою страхових премій; впровадження державних програм компенсації відсотків і розширення гарантій за кредитами для малих фермерів; стимулювання диверсифікації діяльності агропідприємств та підвищення їх фінансової грамотності щодо використання деривативів для цінового хеджування. Досвід успішних агрокомпаній підтверджує, що грамотне управління кредитним портфелем – одна з передумов стабільності бізнесу навіть за несприятливих умов. Водночас банки мають продовжувати працювати над адаптацією своїх кредитних політик до специфіки агросектору: розробляти спеціальні продукти (сезонні кредитні лінії, форвардне фінансування під майбутній врожай), вдосконалювати методики оцінки ризиків з урахуванням аграрних циклів, співпрацювати з профільними державними фондами.

Підвищення ефективності контролю	Рекомендовано впровадити на рівні агропідприємств інструменти внутрішнього фінансового контролю за кредитами: складання детальних бюджетів використання позикових коштів, встановлення внутрішніх лімітів боргового навантаження (наприклад, граничного коефіцієнта Debt/EBITDA), регулярні звіти для керівництва про статус позик та досягнуті результати від їх використання. Необхідно визначати відповідальних осіб за роботу з банківськими кредитами (фінансового менеджера або головного бухгалтера) і забезпечувати їх належну кваліфікацію. В цьому контексті доцільно проводити навчання персоналу сучасним методам обліку і ризик-менеджменту, залучати зовнішніх фінансових консультантів для оптимізації структури капіталу підприємства.
Державна підтримка та інституційні зміни	На макrorівні слід продовжувати курс на посилення державної фінансової підтримки аграріїв. Зокрема, важливо збільшити капіталізацію Фонду гарантування кредитів для охоплення більшої кількості малих фермерів; розширити програми пільгового кредитування (зі зниженими ставками) на післявоєнний період відновлення агросектору; запровадити нові види підтримки, як-от компенсація вартості страхових премій або створення фондів страхування кредитних ризиків. Також перспективним є розвиток спеціалізованих інституцій – кооперативних банків та кредитних спілок, орієнтованих на роботу з сільгоспвиробниками, що може підвищити доступність фінансування для дрібних господарств. Не менш важливою є інтеграція міжнародної фінансової допомоги: залучення гарантійних програм від міжнародних організацій, участь українських банків у глобальних ініціативах з підтримки продовольчої безпеки.

Джерело: складено автором самостійно

Реалізація даних пропозицій дасть можливість сільськогосподарським підприємствам більше залучати кредитів у свою господарську діяльність і тим самим поліпшити фінансове становище та зробити їх конкурентоспроможними на ринку сільськогосподарської продукції і послуг.

ВИСНОВКИ З ДАНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

Отже, можна зробити висновки, що бухгалтерський облік і контроль банківських операцій з фінансування аграрного сектору мають розглядатися як складові єдиного комплексного механізму. Якісний облік забезпечує прозорість і підзвітність кредитних ресурсів, а ефективний контроль гарантує цільове та продуктивне їх використання. Вдосконалення цих сфер сприятиме не лише покращенню фінансових показників окремих агропідприємств, але й загальному розвитку сільського господарства, підвищенню його інвестиційної привабливості та зміцненню продовольчої безпеки країни в цілому.

Література

1. Дем'яненко М.Я., Саблук П.Т., Скупий В.М. Державна політика фінансової підтримки розвитку аграрного сектору АПК: монографія. Київ: ННЦ ІАЕ, 2011. 372 с.
2. Дем'яненко М.Я. Кредитний фактор сталого розвитку аграрного сектору України. *Економіка АПК*. 2014. № 11. С. 5–14.
3. Корнійчук Г.В. Фінансові ресурси як елемент фінансового потенціалу агроформувань. *Інвестиції: практика та досвід*. 2017. № 8. С. 44–45.
4. Лупенко Ю.О., Феценко В.В. Сучасні інструменти для фінансування аграрного сектору економіки. *Фінансовий ринок України*. 2012. № 12. С. 26–30.
5. Лупенко Ю.О., Андрос С.В. Банківське кредитування аграрного сектору економіки. *Економічний вісник НТУУ «КПІ»*. 2019. № 16. С. 196–207. DOI: <https://doi.org/10.20535/2307-5651.16.2019.181851>
6. Попело О.В., Жаворонок А.В. Фінансово-кредитне забезпечення аграрних підприємств. Проблеми і перспективи економіки та управління. 2024. № 4(40). С. 212–222. <http://ppeu.stu.cn.ua/article/view/323222/313496>
7. Попело О. В., Жаворонок А. В. Сучасні тенденції фінансово-кредитного забезпечення аграрних підприємств в Україні. *Проблеми і перспективи економіки та управління*, № 4(40), 2024. С. 212–222. <http://ppeu.stu.cn.ua/article/view/323222/313496>
8. Томашук, І., & Вольська, Л.. Забезпечення та організаційні засади банківського кредитування аграрних підприємств. *Економіка та суспільство*, 2024. № 68. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-68-30>
9. Томашук І.В., Томашук І.О. Кредитування аграрних підприємств як ефективне джерело інвестиційної діяльності. *Управління змінами та інновації*. 2023. № 7. С. 74–84. <https://doi.org/10.32782/2023-7-11>
10. Горох О.В., Скоромна О.Ю., Міщенко В.С. Шляхи удосконалення кредитування аграрних підприємств. *Вісник ХНАУ. Серія «Економічні науки»*. 2017. № 2. С. 39–46.
11. Білоченко А.М. Кредитування аграрного сектору України в умовах війни. *Економіка та суспільство*. 2023. № 48. С. 50–55. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-48-3>
12. Остапенко Ю.І. Банківський кредит як джерело фінансового забезпечення розвитку АПК України. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. № 12.
13. Халатур С.М., Гармаш М.С. Фінансово-кредитне забезпечення сільськогосподарської галузі на основі оптимізації банківських активів. *Економіка та держава*. 2017. № 9. С. 78–81.
14. Закон України «Про заставу» затв. ВР від 2 жовтня 1992 року № 2654-XII <https://zakon.rada.gov.ua/laws>

15. Малій О. Г., Горох О. В., Макогон В. В. Аграрний сектор України: проблеми кредитування в умовах воєнних ризиків. *Гроші, фінанси і кредит*. 2025. № 18. С. 8–19.
16. Тулуш, Л., & Заєць, О. (2025). Кредитне забезпечення аграрних підприємств в умовах повоєнного відновлення України. *Економіка та суспільство*, (77). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-77-36>
17. Свиноус І.В., Туржанський В.А., Желавська Н.В., Нянько Л.Ю. Управління банківськими кредитами аграрного підприємства: обліковий та фінансово-аналітичний аспект. Сталій розвиток економіки. 2025. № 5(56). С. 256–263. <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2025-56-35>
18. Повод Т. Особливості банківського кредитування сільськогосподарських підприємств в сучасних умовах. *Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка*, 2024 № 20, С. 142-146. <https://doi.org/10.32782/2708-0366/2024.20.16>
19. Закон України «Про банки і банківську діяльність» від 7 грудня 2000 року № 2121-III <https://zakon.rada.gov.ua/laws>
20. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16.07.99 р. №996 – XIV <https://zakon.rada.gov.ua/laws>
21. НП(С)БО 11 “Зобов’язання” затв. наказом МФУ від 31.01.2000 р. <https://zakon.rada.gov.ua/laws>
22. НП(С)БО 31 “Фінансові витрати” затв. наказом МФУ від 28.04.2006 <https://zakon.rada.gov.ua/laws>
23. Міжнародний стандарт фінансової звітності 9 (МСФЗ 9) “Фінансові інструменти” IASB; Стандарт, Міжнародний документ від 01.01.2012 <https://zakon.rada.gov.ua/laws>
24. Міжнародний стандарт фінансової звітності 23 (МСБО 23) “Витрати на позики” IASB; Стандарт, Міжнародний документ від 01.01.2012 <https://zakon.rada.gov.ua/laws>

References

1. Demianenko M.Ia., Sabluk P.T., Skupiy V.M. Derzhavna polityka finansovoi pidtrymky rozvytku ahrarnoho sektoru APK: monohrafiia. Kyiv: NNTs IAE, 2011. 372 s.
2. Demianenko M.Ia. Kredytnyi faktor staloho rozvytku ahrarnoho sektoru Ukrainy. *Ekonomika APK*. 2014. № 11. S. 5–14.
3. Kornichuk H.V. Finansovi resursy yak element finansovoho potentsialu ahroformuvan. *Investytsii: praktyka ta dosvid*. 2017. № 8. S. 44–45.
4. Lupenko Yu.O., Feshchenko V.V. Suchasni instrumenty dlia finansuvannia ahrarnoho sektoru ekonomiky. *Finansovy rynok Ukrainy*. 2012. № 12. S. 26–30.
5. Lupenko Yu.O., Andros S.V. Bankivske kredytuvannia ahrarnoho sektoru ekonomiky. *Ekonomichni visnyk NTUU «KPI»*. 2019. № 16. S. 196–207. <https://doi.org/10.20535/2307-5651.16.2019.181851>
6. Popelo O.V., Zhavoronok A.V. Finansovo-kredytne zabezpechennia ahrarnykh pidpriemstv. *Problemy i perspektyvy ekonomiky ta upravlinnia*. 2024. № 4(40). S. 212–222. <http://ppeu.stu.cn.ua/article/view/323222/313496>
7. Popelo O. V., Zhavoronok A. V. Suchasni tendentsii finansovo-kredytnoho zabezpechennia ahrarnykh pidpriemstv v Ukraini. *Problemy i perspektyvy ekonomiky ta upravlinnia*, № 4(40), 2024. S. 212–222. <http://ppeu.stu.cn.ua/article/view/323222/313496>
8. Tomashuk, I., & Volska, L. Zabezpechennia ta orhanizatsiini zasady bankivskoho kredytuvannia ahrarnykh pidpriemstv. *Ekonomika ta suspilstvo*, 2024. № 68 <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-68-30>
9. Tomashuk I.V., Tomashuk I.O. Kredytuvannia ahrarnykh pidpriemstv yak efektyvne dzherelo investytsiinoi diialnosti. *Upravlinnia zminamy ta innovatsii*. 2023. № 7. S. 74–84. <https://doi.org/10.32782/2023-7-11>
10. Horokh O.V., Skoromna O.Iu., Mishchenko V.S. Shliakhy udoskonalennia kredytuvannia ahrarnykh pidpriemstv. *Visnyk KhNAU. Serii «Ekonomichni nauky»*. 2017. № 2. S. 39–46.
11. Bilochenko A.M. Kredytuvannia ahrarnoho sektoru Ukrainy v umovakh viiny. *Ekonomika ta suspilstvo*. 2023. № 48. S. 50–55 <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-48-3>
12. Ostapenko Yu.I. Bankivskiy kredyt yak dzherelo finansovoho zabezpechennia rozvytku APK Ukrainy. *Yurydychni naukovyi elektronnyi zhurnal*. 2024. № 12.
13. Khalatur S.M., Harmash M.Ie. Finansovo-kredytne zabezpechennia silskohospodarskoi haluzi na osnovi optymizatsii bankivskykh aktyviv. *Ekonomika ta derzhava*. 2017. № 9. S. 78–81.
14. Zakon Ukrainy «Pro zastavu» zatv. VR vid 2 zhovtnia 1992 roku № 2654-XII <https://zakon.rada.gov.ua/laws>
15. Malii O. H., Horokh O. V., Makohon V. V. Ahrarnyi sektor Ukrainy: problemy kredytuvannia v umovakh voiennykh ryzykiv. *Hroshi, finansy i kredyt*. 2025. № 18. S. 8–19.
16. Tulush, L., & Zaiets, O. (2025). KREDYTNE ZABEZPECHENNIA AHRARNYKH PIDPRYIEMSTV V UMOVAKH POVOIENNOHO VIDNOVLENNIA UKRAINY. *Ekonomika ta suspilstvo*, (77). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-77-36>
17. Svinous I.V., Turzhanskyi V.A., Zhelavska N.V., Nianko L.Iu. Upravlinnia bankivskymy kredytamy ahrarnoho pidpriemstva: oblikovyi ta finansovo-analitychnyi aspekt. *Stalyi rozvytok ekonomiky*. 2025. № 5(56). S. 256–263. <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2025-56-35>
18. Povod T. Osoblyvosti bankivskoho kredytuvannia silskohospodarskykh pidpriemstv v suchasnykh umovakh. *Tavriiskyi naukovyi visnyk. Serii: Ekonomika*, 2024 № 20, S. 142-146. <https://doi.org/10.32782/2708-0366/2024.20.16>
19. Zakon Ukrainy «Pro banky i bankivsku diialnist» vid 7 hrudnia 2000 roku № 2121-III <https://zakon.rada.gov.ua/laws>
20. Zakon Ukrainy «Pro bukhgalterskyi oblik ta finansovu zvitnist v Ukraini» vid 16.07.99 r. №996 – XIV <https://zakon.rada.gov.ua/laws>
21. NP(S)BO 11 “Zoboviazannia” zatv. nakazom MFU vid 31.01.2000 r. <https://zakon.rada.gov.ua/laws>
22. NP(S)BO 31 “Finansovi vytraty” zatv. nakazom MFU vid 28.04.2006 <https://zakon.rada.gov.ua/laws>
23. Mizhnarodnyi standart finansovoi zvitnosti 9 (MSFZ 9) “Finansovi instrumenty” IASB; Standart, Mizhnarodnyi dokument vid 01.01.2012 <https://zakon.rada.gov.ua/laws>
24. Mizhnarodnyi standart finansovoi zvitnosti 23 (MSBO 23) “Vytraty na pozyky” IASB; Standart, Mizhnarodnyi dokument vid 01.01.2012 <https://zakon.rada.gov.ua/laws>